

MODÜLER OYUNCAKLARIN ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDEKİ YERİ

Dr. Tosun YALÇINKAYA*

Oyun; çocuğun ona kimsenin öğretemeyeceği konulan kendi deneyimiyle öğrenmesi yöntemidir. Oyun, sonucu düşünülmeden, eğlenmek amacıyla yapılan hareketlerdir. Oyun, "iş" in karşıtı olarak düşünölmektedir, çünkü "iş" de belli bir sonuç söz konusudur. Piaget'ye göre oyun, bir uyumdur (Yavuzer, 1982, s.64).

Montessori'nin deyimiyle oyun, düzen yeni her nesnenin çevre içindeki yerini belleme ve nerede olması gerektiğini belirlemek demektir. Başka bir anlatımla düzen, kendini çevreye uydurmak ve ona en küçük ayrıntılarına kadar egemen olmaktır. İşte bu durum çocuğa huzur ve mutluluk vermektedir (Seyrek, 1991, s.23).

Bu düzen sevinci ve mutluluğu Montessori'ye göre çocuk oyununda ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Montessori, çocuk oyunlarının püf noktasının nesnelerin yerli yerinde olmasından duyulan sevinç ve mutluluk olduğunu vurgulamaktadır. Oyunun nesneyi aramakta değil, onun yerli yerinde olmasından duyulan sevinç ve mutluluk olduğu sonucuna varmakta, çocuk eğitiminde ön sırayı etkinliklerin aldığı öne sürmektedir. Bu etkinlikleri 5 gruba ayırmak mümkündür.

Pratik etkinlikler, dil etkinlikleri, duyuşsal etkinlikler, matematik etkinlikleri ve kültürel etkinliklerdir.

Maria Montessori daha çok fakir çocuklarla ilgilendiğinden oyun materyallerini onların biçim, büyüklük, renk, doku, tat kavramları ve bunlar arasındaki ilişkileri anlamasını sağlayacak şekilde hazırlamış ve yöntem olarak çocuğun, bu çok çeşitli duyuşlara yönelik malzemeyi kendi gelişme düzeyine uygun olarak serbestçe kullanmasına imkan verecek şekilde düzenlemiştir.

Montessori malzemesinin hazırlanışında çocuktaki çeşitli duyuşsal ayırmıştırma yeteneklerinin geliştirmesinin yanı sıra, çocuğun malzemenin kendisi aracılığıyla hatasını anlaması, çözümü bulabilmesi temel olarak benimsemiştir.

Montessori, son derece önem verdiği eğitim ortamında çocuğun kendi faaliyetlerini seçmekte özgür olduğu gibi, hareket etmekte de serbest olmasını ister. Ona göre, iyi düzenlenmiş bir eğitim ortamı, doğadaki mevcut düzeni

* M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği Bölümü
Öğretim Görevlisi

içermeli, çocukların kendi hızları ile gelişmelerini sağlayacak şekilde hazırlanmış olan materyal düzen içinde yerini almalıdır. Çeşitli boy, renk ve biçimlerde tahta malzeme, çitçitler, düğme ve ilikler çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak hazırlanmış başlıca araçlardır.

Froebel'in, çocuğun bir nesnenin dışını kavradıktan sonra içini keşfetmek istediği biçimindeki saptaması bugün için bile çok anlamlıdır. Bu nedenle çocuk en azından daha yüksek düzeyde bir yaratma doğrultusunda nesneyi parçalarına ayırmayı dener. Çocuğun çeşitlilik içindeki tek biçimi görebilecek bir konuma konulması gerekir.

Froebel'e göre tam olarak biçimlendirilmiş oyuncak verilmesi durumunda çocuğun gelişimi yavaşlar, dolayısıyla çocuk, oyundaki çeşitliliği göremez.

Froebel'in oyun araçları yanında oyun türleri hakkındaki sınıflaması ilginçtir:

- Biliş formları
- Yaşam formları
- Güzellik formları

' el sadece çocuklara değil, anne-babalara da yönelmiştir. Anne-babalardan oyuncakı... >İrni ister; böylece ana-babalar çocuklarına daha sağlıklı biçimde

yönelebilirler ve çt, '-■ha doğru olanı yapabilirler (Niemann, 1992, s.59).

Froebel, oyunun çocukluk dönemindeki önemini iyi görebilen eğitimcilerin başında gelir. Anaokulu alanında yaptığı büyük yeniliklerle tanınmıştır. Ona göre, çocuk için oyun oynamak bir gereksinimdir. Bu nedenle çocuğa herşey oyunla öğretilir. Çocuğun tensel ve tinsel gelişimini oyun yoluyla sağlar. Oyun sırasında edinilen bilgiler çocukta daha iyi yerleşir. Çocuğa herşey oyunun canlı ortamı içinde öğretilmelidir.

Froebel, çocukların kendi çabalarıyla öğrenmesine önem verir. Kitap ve derslerden önce eğitici oyun ve oyuncaklarla uğraşmasını ister. Oyunu, eğitimin önemli bir aracı olarak görmüş, kendi bulduğu eğitici oyuncakları yine kendi okulunda uygulamıştır. Ona göre oyun; çocuğun tüm yaşamını belirleyen bir çekirdektir.

Froebel topları, inşa blokları, tasarım için renkli tabletler, renkli kesme ve katlama kağıtlarını, kapsayan "meslekler" adıyla bilinen çocukları ile anılır. Froebel oyuncakları ahşap malzemedir olup, çocuğu eğlendirip oyalarken, onun düşünme, arama-bulma yeteneklerini de faydalı bir yönü de çocukta yaratıcılık zihniyetinin doğmasına ve gelişmesine yardımcı olmasındır.

Froebel oyuncakları diye anılan oyuncak sistemi bugün daha da geliştirilmiş modelleriyle dünyanın her yanında uygulanmaktadır

Bu oyuncaklar çocuğu eğlendirip oyalarken onun düşünme, arama-bulma yeteneklerini de geliştirir. Bu oyuncakların çok faydalı bir yönü de çocukta yapıcılık zihniyetinin doğmasına ve gelişmesine yardımcı olmasıdır.

Froebel Oyuncakları

- Her yüzüne bir resmin parçası yapıştırılmış düzgün tahta küpler,
- Ev, köprü kule vs. yapılar yapmak için hazırlanmış boyanmış bloklar.

Daha basit olan türlerinde bu küplerin örneğine bakarak veya hayalden bir takım tasarımlar meydana getirmektedir.

Çocuklar için özellikle okul öncesi eğitim kurumlarındaki gerekli olabilecek bir eğitim aracı da kaslarının gelişmesini sağlar. Grupla oynama yardımlaşma, bloklarla yapılan çeşitli yapıtlar içinde canlandırılan roller sosyal gelişime etkisi açısından önemlidir. Çocukların yeni ve değişik ürünler oluşturarak kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olur.

Bloklar çocukların rahatça oynayabilmeleri için çok sayıda olmalıdır. Çocuklar tarafından en fazla kabul edilen oyuncak türüdür.

Alschuler ve Hattwik'e göre çocuklar bloklar yolu ile ilk çocukluğun sihirli düşüncesinden uzaklaşma ve günlük hayatın gerçekleri hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Çocukların bloklarla inşa yapmaktaki ilgileri geliştikçe etrafındaki dünyayı keşfetme ve olayları birbirine bağlamaya olan derin ilgileri de buna paralel olarak gelişmektedir. Bu yazarlar, aynı zamanda uyum gösteren çocuklarla uyumsuz çocukların, blokları kullanmalarındaki farkları da belirtmektedirler. Uyumsuz çocuklar, bloklarla arkadaşları ile birlikte oynamaktan çok, yalnız oynamayı tercih etmektedirler (Kamaraj, 1996, s.3).

Sonuçta çocuğun kendi kendini ifade edebilmesi, blok oyunlarında, resim faaliyetinde olduğundan çok daha özeldir. Bloklar çocukları tanıma konusunda resim faaliyetlerinden çok daha faydalıdır.

Lego günümüz modüler oyuncakları içinde en yaratıcı araçlardır. Danimarkalı Ole Kirk Christiansen tarafından geliştirilmiştir. Christiansen, 1916'da tahta merdiven ve tabure imal eden bir atölye açtı. 16 yıl sonra 1933'te tahta oyuncak yapımına başladı. Oyuncakları ürettikten iki yıl sonra yaptıklarına, Danimarka dilinde iki sözcüğün birleşmesinden oluşan leg ve godt yani iyi oyun adını verdi. Lego sözcüğünün Latince'de birleştirme ve bir araya getirme anlamını taşıdığını öğrendi (Güneş Gazetesi Pazar Eki, 1990, s.36).

Sekiz giritisi olan aynı renkteki altı lego parçasığı 102 milyon 981 bin 500 ayrı biçimde birleştirebilmektedir.

Lego, 1959'dan başlayarak tekerlek lego'nun icadı, tren lego, büyük parçalar ve küplerden oluşan duplo sistemi, büyük parçalardan oluşan Fabuland,

üç aylıktan büyük bebekler için duplo bebek serisi önemli üretim aşamaları içinde yer almaktadırlar.

Legonun esası büyük ve karmaşık yapıların küçük elemanlarla oluşturulması ya da modüler parçacıkların bir araya getirilmesi esasına dayanmasıdır. Lego sistemine bir tür dil olarak da bakılabilir. Dilin esası kavrandığında lego elemanları birbirleriyle çok çeşitli biçimlerde birleşerek cümleleri öykü ve romanları oluşturabilirler (Ulcay, 1993, s.214).

- * Çocuk bu sistemle küçük-büyük kaslarını ve el-göz koordinasyonunu geliştirebilir.
- * Lego elemanları çocuğun kas yapısına ve yaşına uygundur. Renkli ve çocukların ilgisini çekecek niteliktedir. Bu yönleriyle çocuğun dikkati sürekli uyanık kalır.
- * Sistem yaparak ve yaşayarak öğrenme ilkesine dayanır. Çocuğu oyunla geliştirmeyi esas alır.
- * Sistem çocuğu yaratıcı, yenilikçi, değişik ve çok yönlü düşünceler üretmeye, keşfedici, icat edici ve problem çözücü olmaya, eleştirici düşünce geliştirmeye güdüler.

Lego tipi modüler oyuncakların gelişmiş modelleri çocuklar için gittikçe ilginç olmaktadır. Üzerine eklenen yeni mekanik ve elektronik parçalarla oyuncak, çok daha faydalı ve gelişmiş şekilleriyle bir çok yaş grubuna ve yeni ilgilere de hitap edebilmektedir, özellikle ilkökul çocukları için deneyler yapma fırsatı sağlayan eğitim amaçlı Lego-Dacta Eğitim Araçları çocuklara deneysel çalışmalar konularında ve yeteneklerini geliştirmelerinde yardımcı olmaktadır.

Diğer önemli modüler araçlar olarak Mekano Oyuncakları, Nopperler, Tinker Toy'lar, Kinex çocuğun yaratıcılığı ve yeni oyunlar için deneyler yapabilmesi için gerekli oyuncaklardır.

Mekano oyuncakları metal ve küçük çocuklar için tahta ve plastikten üretilmiş üzeri delikli çubuklarla bu çubuklara takılan vidalardan oluşur. Daha çok ilkökul çocuklarına seslenen bu oyuncaklarla her türlü maket, fen araçları (çıkırık, makara sistemleri, dişli sistemleri) karmaşık mekanik sistemler yapılabilmektedir.

Nopperler lego sistemine benzer şekilde her yüzü tarağı andıran biçimlerde birbirine geçebilen parçalardan oluşur. Lego'ya göre çok daha fazla birleştirme biçimlerine sahip olan nopper her türlü çocuğun rahatça kullanıp tutabileceği büyüklükte üretilmektedir.

Tinker Toy her yüzü delikli olan tahta ya da plastik parçalarla bu parçalara eklenen plastik veya tahta, çeşitli büyüklüklerde çubuklardan oluşur. Çubuklar delikli blok parçaların içine girerek çeşitli formlar

oluşturulabilmektedir. Bu oyuncakla çeşitli büyüklüklerde heykeller bile yapılabilir.

Kinex oyuncaklar ise çok fazla birleştirme olanakları olmadığı, tuğla gibi üst üste yığma imkanı bulunmadığından sınırlı kalmaktadır.

Zamanımız doğanın ve oyun alanlarının gün geçtikçe azaldığı, anne-babanın geçim şartları nedeniyle çalışması gerektiği bir dönemdir. ocuk için oyun oynamak yemek içmek kadar gerekli olduğundan bu gereksinmesi engellenemez. ocuk anne-babayı da göremediğinden oyununa kendi kendine, büyük annesi veya babası ya da herhangi bir okul öncesi eğitim kurumuna gidiyorsa arkadaşlarıyla grup içinde devam edecektir. Belirli oyun alanları ve parklar dışında şehir sokaklarının çocuklar için ne denli tehlikeye açık olduğu tartışılmaz. Bu nedenle çocuğun kapalı alanlarda geçireceği vakit çok daha fazla olacağından kitaba ve oyuncuğa ihtiyaç artacaktır.

Anne-baba günümüzde çocuğunun eğlenmesinin yanı sıra eğitilmesine de gerekli önemi vermektedir. Eğitici oyuncakların çocuğun yaratıcılığının ve zekasının gelişimi, hayal gücünü sonuna kadar kullanabilmesi bakımından faydaları büyüktür. Bu nedendir ki Modüler oyuncakların çocukların hayal glerinin gelişiminde, oyuncuğın kullanıma açıklığı nedeniyle oyun içinde yeni oyunlar yaratabilme gücü ve sağlıklı yetişmelerinde paylan büyük olacaktır.

KAYNAKLAR

- Güneş Gazetesi Pazar Eki, "Lego Efsanesi" 15 Temmuz 1990.
- Seyrek Hilmi, Sun Muammer, Çocuk Oyunları, Okul öncesi Eğitiminde Oyun Dersi El kitabı, Mey Yayınları, İzmir 1991.
- Ulçay sema, "Okul öncesi Eğitim Araçları ve Lego Dacta Eğitim Sistemi" 9. Ya-Pa Okul öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri, Ankara 1993, Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer Haluk, Çocuk Psikolojisi I, Duyusal ve Toplumsal Gelişim, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1982.
- Kamaraj Işık, Annelerin, Okulöncesi Eğitim Kurumu Yönetici ve Öğretmenlerinin Oyuncak Seçimleri, Yüksek Lisans Tezi M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.
- Niemann Helmut, Çev: Bekir Onur, Oyunağın Gelişim Tarihi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 24, Sayı 1, Ankara Üniversitesi Basımevi 1992.